

Democràcies, evolució, Shakespeare

Els humans acostumem a surfejar sobre onades de malentesos. Uns malentesos que ho són tant de caràcter analític i epistemològic sobre com creiem que és el món, com de caràcter pràctic sobre allò que postulem com a legítim en els comportaments i institucions dels àmbits polític i moral.

Resulta difícil entendre què som els humans sense com a mínim entreveure el nostre passat evolutiu, sense saber com i per què hem arribat fins aquí. No es té massa consciència que en la història d'això que ampullosament anomenem *Homo sapiens*, el període que s'inicia al neolític, o sigui, des que les societats humanes disposen de l'agricultura i la ramaderia, i que precipita posteriorment en la formació de ciutats, l'escriptura i la metal·lúrgia, representa només al voltant del 7% de la història de la nostra espècie. La resta correspon a les societats recol·lectores i caçadores. I si considerem no sols l'espècie *sapiens* sinó tot el gènere *homo*, tota la "humanitat", diríem, aquest mateix període des del neolític fins avui representa només un 0,4%. I cal pensar a més sobretot els "circuitos integrats" que el nostre cervell comparteix amb el dels primats, mamífers, rèptils, etcètera.

Avui sabem que en molt bona mesura el nostre cervell opera pel seu compte. No el controlem. Està dotat de connexions neuro-

nals autònomes des que naixem. I sembla que són fonamentalment els "pilots automàtics" dels quals estem dotats que estan relacionats amb l'evolució i els que ens permeten viure sense que ens n'adonem. La percepció que tenim del món és fonamentalment una construcció del nostre cervell. D'altra banda, estem més ben preparats per realitzar determinats tipus d'interacció. A més de per a la supervivència, la competitivitat i la reproducció, venim al món dotats d'un cert sentit d'empatia, de cooperació i de reciprocitat. Les intuïcions que tenim sobre la moralitat i sobre el que considerem just o injust tenen bases compartides anteriors a la humanitat.

Avui ja ningú sensat discuteix que quan naixem no som cap "pissarra en blanc", ni en termes epistemològics ni en termes morals. Venim equipats amb estructures preconstituïdes de coneixement i de decisió. En algun article anterior ja he comentat els experiments proposats per Philippa Foot fa dècades sobre en quins casos considerem legítim o no sacrificar la vida d'una persona si això permet salvar la vida de diverses. Estudis fets a diferents cultures mostren que es tendeix a trobar legítim accionar una palanca que provocarà la mort d'un individu si evita que cinc més morin. Tanmateix, els resultats són els contraris quan som nosaltres els que hauríem d'eliminar directament el primer individu. Altres tests empírics mostren que no valorem moralment les nostres

accions només a partir de les "conseqüències" pràctiques que tindran, sinó també a través de principis o regles que considerem "intuitivament" correctes davant de les quals mostrem una aversió emocional a violar. Es tracta de regles que no vénen de la nostra "racionalitat", sinó de llocs evolutivament molt més profunds del nostre cervell. Aquest últim és un òrgan descentralitzat i asimètric. Un conjunt de mòduls neuronals que actuen en competència i en els quals predominen els components emocionals.

Cal saber d'on venim per entendre bé què som i "què podem esperar" en la millora de les democràcies

El paisatge final del cervell humà s'assembla més a un quadre abstracte de colors dispersos que a un quadre figuratiu i ordenat.

La racionalitat és una capacitat evolutiva molt més recent. Actua en les nostres decisions, però a vegades només ho fa per justificar una decisió que el nostre cervell ha pres uns mil·lisegons abans. Ens creiem éssers lliures i units per una consciència. Dues asseveracions arriscades de fer si ens les prenem al peu de la lletra. La primera potser sigui veritat, però s'ha de matisar i contextualit-

zar molt. La segona sabem que és falsa.

Tot això provoca una certa intranquil·litat, però també ens empeny a "millorar" el nostre coneixement i les nostres accions polítiques i morals. En aquest sentit, crec que els investigadors de les ciències naturals (medicina, biologia, química, etcètera) poden obtenir recursos epistemològics i ètics de la filosofia. Contra el que a vegades es creu, la filosofia és una de les disciplines més útils per al refinament intel·lectual dels humans: ens torna escèpticament menys ingenu i eixampla tant les nostres retines com els nostres llenguatges. Però també convé que els interessats en la filosofia, a més de llegir Plató, Aristòtil, Kant o Wittgenstein, entenguin bé el que ens diu la ciència sobre la realitat. Convé que entenguin bé què ens diu Shakespeare sobre la naturalesa humana. Molts filòsofs de vocació "moralista" haurien de llegir menys Kant i més Shakespeare. I entendre bé què diu.

Aquells que es dediquen professionalment a les humanitats i a les ciències socials haurien de saber molta més ciència del que normalment saben. A les universitats, la història de l'evolució de la vida i del cervell hauria de ser obligatòria en totes les carreeres de ciències socials i d'humanitats. Probablement, hi hauria més qualitat analítica i menys malentesos teòrics i pràctics. Cal saber d'on venim per entendre bé què som i "què podem esperar", per dir-ho kantianament, en la millora de les democràcies.●